

КАЗКА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Байдала В., Степанюк А. В.

У наш час, коли діти щодня занурені у цифрове середовище, коли увага розсіюється, а навчання часто сприймається як щось обов'язкове, але не завжди цікаве – ми, майбутні вчителі, змушені шукати нові способи зацікавити наших учнів. Одним із таких способів є інтеграція елементів казки у навчальний процес.

На перший погляд може здатися, що казка – це щось для початкової школи. Але насправді, казка – це глибока форма образного мислення, що пробуджує емоції, уяву та дозволяє дитині краще зрозуміти світ. Відомий педагог Василь Сухомлинський писав: «Навчання без емоцій – це мертве навчання» [1, 23].

Чому саме казка у біології? Біологія – це складна, насичена термінами наука. Часто учні сприймають її як набір інформації, який потрібно запам'ятати. Але казка дозволяє подати складні поняття через образи, метафори та сюжет. Вона оживлює тему, робить її ближчою, зрозумілішою, навіть захопливою.

Дозвольте поділитися кількома прикладами з власної практики. Перший приклад – тема «Клітина». На уроці я розповідала казку під назвою «Місто Клітиноград». У цьому місті:

- Мембрана – це охоронець, який пропускає тільки «своїх».
- Ядро – мер, що видає накази (тобто зберігає генетичну інформацію).
- Мітохондрії – електростанції, які постачають енергію.
- Рибосоми – фабрики з виробництва білків.
- Ендоплазматична сітка – транспортна система міста.

Після казки учні в групах створюють власні «карти міста», малюють його, дають імена його мешканцям, вигадують власні сюжети. І я вас запевняю: ще жоден з них не забув, за що відповідає апарат Гольджі.

Другий приклад – тема «Кров і кровообіг». Я використовувала казку «Подорож еритроцита Еріка». Ми слідкуємо за тим, як маленький еритроцит подорожує артеріями, проходить через легені, забирає кисень, доставляє його в м'язи, повертається через вени до серця. Діти бачать не просто «функції крові», а відчувають подорож,

пригоди, навіть «втому» клітин. Це формує емоційний зв'язок з темою, і вона запам'ятовується набагато краще.

Проведене нами дослідження дозволило виокремити найбільш ефективні форми застосування казки. А саме:

- Казка як вступ до теми – емоційний гачок.
- Колективне створення казки під час уроку.
- Казка як домашнє завдання – учні самостійно пишуть міні-історії про процеси в організмі.

– Інсценізація на уроках або позакласних заходах.

– Інтегровані уроки з літературою, мистецтвом, навіть театром.

Для перевірки ефективності використання казок на уроках біології ми використовували такі критерії [2;3]:

1. Когнітивно-мотиваційні критерії:

Прояв цікавості до біології: Учень ставить більше запитань, які виходять за межі підручника. Виявляє бажання дізнатися більше про нові теми самостійно. Читання додаткової літератури, перегляд наукових відео. *Активність на уроці:* Більше учнів висловлюють думки, беруть участь в обговореннях, діляться асоціаціями з казками. Підвищення кількості відповідей на відкриті запитання вчителя.

2. Емоційно-ціннісні критерії:

Позитивне емоційне ставлення до предмета: Учень демонструє захоплення темою, задоволення від уроку. Відгуки учнів типу: «Було цікаво», «Запам'яталося тому, що було весело».

Особистісне ставлення до матеріалу: Виявляє емоційне співпереживання героям казок (наприклад, еритроциту, річці, клітині). Висловлює власну думку про «добро і зло» в екологічних казках.

3. Поведінково-діяльнісні критерії:

Готовність до творчої діяльності: Учень бере участь у створенні казок, сценок, малюнків, коміксів. Пропонує власні сюжети, образи, терміни у вигляді метафор.

Позаурочна активність: Участь у позакласних заходах, конкурсах, біологічних квестах, підготовка презентацій на тему біології.

4. Результативно-навчальні критерії:

Покращення навчальних результатів: (Покращення оцінок з тем, де використовувались казкові методи. Менша кількість типових помилок у письмових роботах).

Якість засвоєння матеріалу: (Учень може пояснити складні поняття «своїми словами» через образи. Виявляє міжпредметні зв'язки, асоціативне мислення (наприклад: "мітохондрія – як батарейка").

У нашому дослідженні ми використовували такі інструменти діагностики:

- Анкетування учнів (до/після впровадження казки).
- Спостереження за поведінкою на уроці.
- Аналіз результатів контрольних/творчих робіт.
- Методика «Незакінченого речення» (напр.: «На уроці біології мені подобається, коли...», «Казка про клітину допомогла мені...»).
- Індивідуальні бесіди або рефлексія після уроку.

В результаті проведеного дослідження ми встановили, що використання казок на уроках біології забезпечує: активізацію пізнавальної діяльності; підвищення інтересу до предмету; глибше розуміння і міцніше засвоєння складного матеріалу; розвиток уяви, творчості, міжпредметних зв'язків. І що найважливіше – учні починають сприймати біологію не як суху науку, а як цікаву історію про живий світ, до якого вони самі належать.

Отже, казка – це не тільки для малечі. Це могутній педагогічний інструмент, який оживлює навчання, відкриває серця учнів та робить складне – простим, а навчання – цікавим. Я закликаю вас не боятися експериментувати. Вигадайте власні біологічні казки, запрошуйте учнів до співавторства. Ви здивуєтеся, наскільки глибокими можуть бути дитячі історії, якщо їм дати трохи свободи.

Список використаної літератури

1. Бібік Н.М., Воронцова Т.В., Ільченко О.Ю. Методика навчання природознавства та біології: Підручник. К.: Генеза, 2016. 304 с.
2. Савченко О.Я. Теорія і методика навчання в початковій школі. К.: А.С.К., 2019. 352 с.
3. Крутий К.Л. Казкотерапія у сучасному освітньому процесі: методичний посібник. Запоріжжя: Прем'єр, 2020. 168 с.
4. Ярошенко О.Г. Формування пізнавального інтересу в учнів засобами нестандартних методів навчання. *Біологія і хімія в рідній школі*. 2021. № 2. С. 15–19.
5. Плахотник О.В. Інтеграція художнього слова в уроки біології як засіб формування ціннісного ставлення до природи. *Рідна школа*. 2020. № 5–6. С. 37–40.